

TREKK AV SYDISHAVETS DYRELIV

A v D R . O . O L S T A D

Under mine ophold i Sydshavet som deltager i konsul LARS CHRISTENSENS forskningsekspedisjoner 1927—28 og 1928—29 hadde jeg anledning til å gjøre iakttagelser over dyrelivet på *Peterøen* (Peter den førstes ø), på forskjellige steder i *Syd Shetland* strøket, på *Syd Georgia* og på *Bouvet* og endelig i drivisen i forskjellige vestantarktiske farvann.

Det blev under disse reiser så vidt tid og forhold tillot det gjort en rekke iakttagelser over disse strøks dyreliv, likesom et ganske stort materiale av zoologisk art blev innsamlet.

Min. endelige beretning vil bli offentliggjort i serien »Scientific Results of the Norwegian Antarctic Expeditions 1927—28 and 1928—29 instituted and financed by Consul Lars Christensen«, utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Nedenfor skal jeg bare nevne enkelte trekk vedrørende det antarktiske dyreliv.

Det dyreliv man har anledning til å iaktta på disse kanter er på mange måter ganske rikt. Således har jeg på enkelte steder i disse farvann hatt leilighet til å iaktta en rikdom på marine invertebrater som jeg ikke har sett andre steder, og også hvirveldyrene kan som bekjent til sine tider på enkelte steder sees i massevis av individer. Dette gjelder enkelte arter både av hval, sel og fugler.

Til tross for at mengden av dyr i disse strøk derfor ikke kan sis å være liten er det dog — når talen er om hvirveldyr — mulig at man mange ganger får et galt bilde av de enkelte arters tallrikhet, når man tar deres hele utbredelsesområde i betrakting.

Forholdene her nede er visselig i flere henseender slike at de til enkelte tider i stor utstrekning begunstiger koncentrasjon av enkelte dyrearter på mere avgrensede strøk. Dels kan det være gunstige

næringsvilkår som bevirker dette, dels også hensynet til forplantningen, idet avkommets opvekst krever forhold som kun finnes på enkelte steder innen artens utbredelsesområde.

Jeg skal først nevne nogen av de dyrearter jeg hadde anledning til å stifte bekjentskap med på mine reiser. Foruten et par arter som er innslept eller innført av mennesker, nemlig den almindelige rotte og rentsdyret, skal jeg dog bare ta med selene og fuglene.

Av sel har Sydishavet flere arter hvorav jeg hadde anledning til å se både sjøelefanten (*Macrorhinus leoninus*), weddellselen (*Leptonychothes Weddelli*), krabbeeteren (*Lobodon carcinophagus*) og sjoleoparden (*Stenorhinichus leptonyx*), dessuten også en øresel, nemlig pelsselet (rimeligvis *Arctocephalus antarcticus*).

Av fugler blev særlig følgende arter observert: ringpingvin (*Pygoscelis antarctica*), eselpingvin (*Pygoscelis papua*), adeliepingvin (*Pygoscelis adeliae*), gulltoppingvin (*Catarrhactes chrysolophus*), almindelig albatross (*Diomedea exulans*), mollymauk (*Diomedea melanophris*), blå albatross (*Poebetria fuliginosa*), stinker (*Macronectes giganteus*), sølvgrå petrel (*Priocella glacialisoides*), kappdue (*Daption capense*), iskappdue (*Thalassoea antarctica*), kapphøne (*Majaqueus aequinoctialis*), pagodrom (*Pagodroma nivea*), stormsvale (*Oceanites oceanicus*), tyvjo (*Stercorarius antarcticus* og *maccormicki*), sildmåke (*Larus dominicanus*). Ved siden av de her nevnte blev dessuten også iaktatt nogen til.

Med hensyn til de betegnelser våre hvalfangere har på flere av disse dyr, så kan de variere nokså meget, idet et og samme dyr snart kan kalles med et og snart med et annet navn. For fuglenes vedkommende noterte jeg mig følgende tilfeller: *Pagodroma* og *Chionis* blev begge to i stor utstrekning kalt for ryper. Stinker gikk ofte under navn av gribb, dessuten hørte jeg den også bli kaldt gråjabb. Kapphønen blev av flere benevnt skomaker, mens den blå albatross ofte gikk under benevnelsen blåmåke og tyvjoen blev likeså ofte kalt kråke.

Vi skal derefter se litt nærmere på hvilke arter der optrer på de forskjellige steder.

Vi begynner da først med Bouvet og skal først nevne nogen ord om de naturlige betingelser denne ø byr dyprene.

Selve Bouvet som ligger på $54^{\circ} 26'$ s. b. og $3^{\circ} 24'$ ø. l., er ca. 10 km lang og 7 à 8 km bred med en største høide av ca. 900 m. o. h. Kysten er på de fleste steder steil og utilgjengelig, hvor det finnes et slakkere parti fortsetter sneen og isen — som helt dekker dens

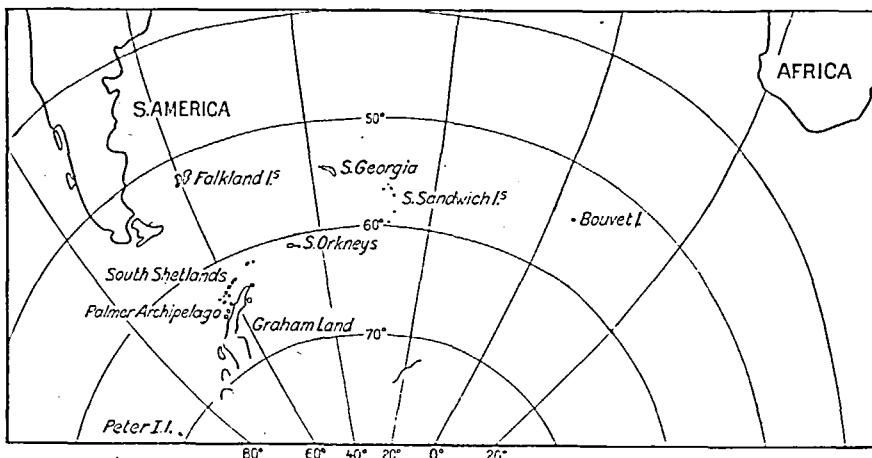

Fig. 1. Oversiktskart.

indre — like ned i sjøen. Det blir derfor på denne ø overmåte lite snebart land. Kun de steileste kystskrenter ved siden av nogen få lavereliggende punkter på selve stranden er i sommertiden snebare.

Bare på et par steder ved kysten lyktes det oss å lande. Det ene av disse steder var Norwayiaodden. Denne odde som stikker ca. 150 m ut fra selve kysten, er forholdsvis lav, men sterkt kupert. Her finnes så vel endel lavereliggende renvasket fjell som fjell dekket av grus og stenblokker. Noget større areal utgjør det hele dog ikke.

Det annet sted hvor det lyktes oss å lande var stranden rett innenfor Larsøen. Det finnes her mellom sjøen og de bakenforliggende steile fjellmasser en liten flat kyststrimmel på 30 til 40 m's bredde. Ute mot sjøen ligger her større og mindre rundslitte stener, mens den indre del er dekket av knuste klippeblokker, som er falt ned fra den bratte fjellskråning.

Hvor denne kyststrimmel stopper op mot syd finnes en litt slakkere skråning bedekket med større og mindre klippeblokker og grus. Her er terrenget slik at man kan komme ca. 100 m i høiden før man støter på den loddrette klippevegg.

På de steile skrenter gikk der under vårt besøk ved øen stadig større og mindre ras. Snart var det sne og is som ramlet til sjøs, snart også større og mindre klippeblokker. På et sted såes også en liten bekk å komme frem under isen og rinne nedover den bratte

fjellvegg. I luften delte den sig dog, så den nede ved sjøen falt som fint regn.

Av en helt annen natur enn selve Bouvet må man si at Larsøen er. Denne ø som er ca. 20—30 mål stor, er skilt fra Bouvet ved et sund som er ca. 50 m bredt. Dens høieste punkt ligger ca. 30 m o. h. Det som ligger under ca. 15 m's kurven er renvasket fjell mens det øvrige er dekket av grus. Selve kysten stiger på de fleste punkter om ikke steilt så dog nokså bratt op fra sjøen op til en høide av ca. 10 m o. h. Fra øens høieste punkt, som ligger nærmest Bouvet, går dog fjellet steilt i sjøen.

Den renvaskede del av øen har et areal på ca. 15 mål. Overflaten er der ikke jevn, idet terrenget er ganske sterkt kupert med sterkt oppsprukken overflate.

Larsøen var ved vårt besøk praktisk talt snebar, dog fantes nogen smeltevannspytter med mer eller mindre brakt vann.

Hverken på Bouvet eller Larsøen fantes nogen vegetasjon av høiere planter eller mosearter. Det eneste vi kunde opdage av planter var nogen lavarter som blev funnet på nedstyrte stenblokker på selve Bouvet.

Man skulde kanskje tro at sådanne øer som Bouvet og Larsøen med hensyn til dyrelivet vil gi et fattigt inntrykk. Så er imidlertid ikke tilfelle. Av de antarktiske øer som jeg har hatt anledning til å besøke har det neppe vært nogen som i forhold til arealet har opvist en sådan rikdom på dyr som disse to øer. Alt land som kan benyttes av dyr var her praktisk talt optatt.

Begynner vi her med pattedyrene, d. v. s. selene, så kan vi først nevne sjølefanten. Av dette dyr finnes på Bouvet en ganske liten stamme på 70 à 80 dyr. De har tilhold på den lave kyststrimmel som ligger ret innenfor Larsøen. Bestanden av dette dyr kan dog her aldri bli av nogen størrelse, da øens naturforhold kun tillater et fåtall å ta landophold. De er dog i zoologisk henseende ganske interessante og bør derfor vernes om. De dyr vi så under vårt besøk var mest hunner og mindre dyr, de fleste i hårfellingen.

En annen selart som finnes her er pelsselen. De steder på disse øer hvor dette dyr kan finne betingelser som tilfredsstiller den under opholdet på land, er de før omtalte renvaskede klippepartier på Larsøen og Bouvet. På disse steder fant vi under vårt besøk pelssel spredt over hele området. Bestanden bestod dels av eldre hanner ledsaget av en eller flere hunner med unger, dels av hanner som ennå ikke

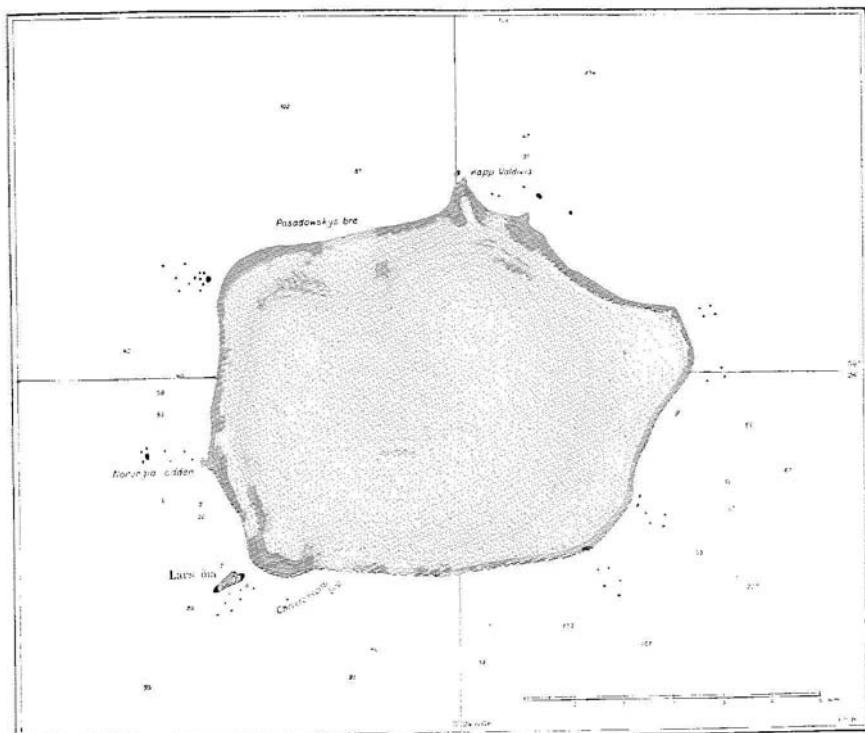

Fig. 2. Bouvet oen. (Efter Norvegia-ekspedisjonene.)

hadde stiftet familie. De siste bestod for største delen av yngre mindre dyr, som almindelig hadde sin plass i utkanten av kolonierne eller på sådanne steder hvor de enkelte familier ikke lå særlig tett.

Foruten disse mindre hanner fantes også enkelte uparrede større handyr. Hunner som ikke var i forplantning så jeg derimot ikke, dog var det tydelig at enkelte hadde mistet sine unger.

For å få et begrep om de enkelte familiens størrelse samt forholdet mellom hanner, hunner og unger, foretok jeg på dertil skikkede steder en del optellinger. Disse gav som resultat at av 15 hanner hadde 7 stykker 1 til 2 hunner hver, mens resten var ledsaget av 3 til 5 hunner. I alt talte jeg hos disse 15 hanner 32 hunner og 29 unger. Antallet av hunner kan muligens ha vært noget større enn det som fremgår av disse tellinger, da enkelte hunner såvel som uparrede hanner nu og da foretok kortere besøk i sjøen. Dette foregikk dog i liten utstrekning og vil på ingen måte forrykke det billede tellingen gav av familienes størrelse.

En annen optelling jeg foretok, hvor jeg foruten de hanner som levet i familie også tok med de uparrede hanner, gav som resultat: 78 hanner, 36 hunner og 32 unger. Denne telling viser foruten den ting at hunner og unger omrent svarer til hverandre også den ting at hannene må være i overvekt innen kolonien.

Hvad pelsselelens størrelse angår så foretok jeg en del undersøkelser, hvorav det fremgikk at de største av mig undersøkte hanner hadde en vekt på omkring 150 kg og en total lengde på ca. 180 cm. De undersøkte hunner og minste uparrede hanner derimot varierede mellom ca. 30 og 50 kg, med en tilsvarende total lengde på omkring 115 til 140 cm. Største parten av de uparrede handyr var dog større, de fleste antagelig med en vekt som lå mellom 50 og 100 kg. Ugenes størrelse på den tid jeg besøkte stedet, i dagene omkring 20. desember 1928, varierede mellom 9.5 og 5 kg.

Spekkmengden var hos alle undersøkte dyr ringe, i et tilfelle fant jeg 34 kg, men ellers var det betydelig mindre, almindelig bare nogen få kg. Dette er også rimelig da pelsselelen på denne tid tar meget lite næring til sig. De fleste undersøkte maver var tomme, dog fantes nogen mindre hanner og hunner med blekksprut, krepsdyr og fisk i maven.

Angående dyrenes hårfelling skal jeg bare bemerke at under mitt besøk viste ingen av de drepte dyr tegn på nogen sådan, og blandt dem jeg ellers iakttok var det bare hos en gammel han at hårfellingen var begynt.

Over tidspunktet for ungenes fødsel blev det heller ikke gjort andre iakttagelser enn de som fremgår av iakttagelsen over deres størrelse. Jeg skal derfor bare nevne at den minste undersøkte unge hadde navlestrenge i behold.

Bestandens størrelse anslo jeg til å dreie sig om 1000 til 1200 dyr, hanner, hunner og unger tilsammen. Herav hadde ca. 100 stykker tilhold på Norvegiaodden, mens resten fantes på Larsøen. Som bekjent besøkte imidlertid også Norvegia året først de samme trakter, og folk som var med på begge ekspedisjoner opplyste at det første gang var påtagelig mer sel både på Larsøen og selve Bouvet enn det vi fant siste gang. Det kan derfor være muligheter for at mengden av dyr som søker til disse to øer kan variere noget fra år til annet.

Det var et fornøielig syn å se pelsselelen under dens ophold på land. Mest tiltalende var kanskje ungene. De fleste av disse var ennu næsten helt sorte og vraltet omkring på en ganske pussig måte.

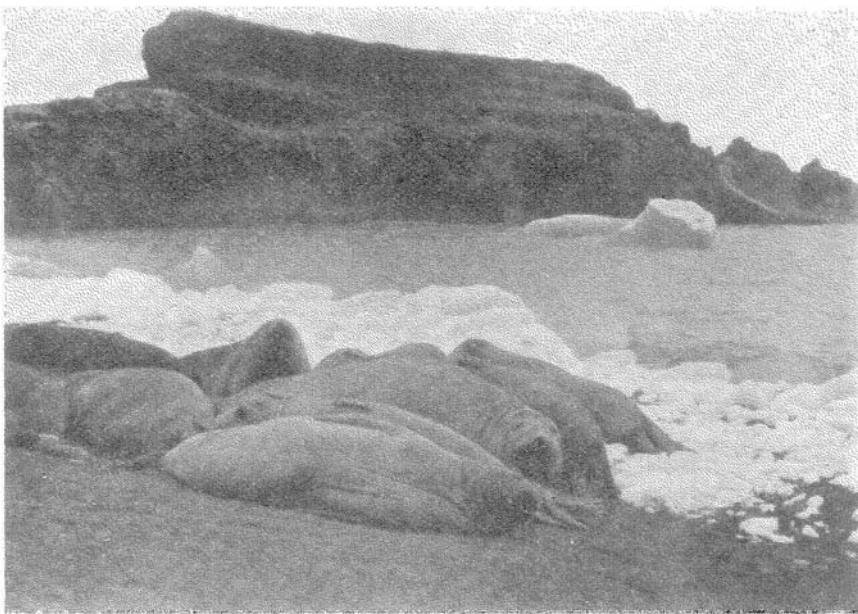

Fig. 3. Sjøelefant på Bouvet. (Fot. E. Hansen)

Enkelte ganger såes de å leke sammen som små hundehvalper. De kunde også være sinte, og forsøkte man å ta dem bet de fra sig av hjertens lyst, og kunde i sådanne tilfeller utstøte en knurrende lyd, men ellers minnet de i stemmen meget om gjetekillinger.

De dyr som imidlertid dominerte det hele var de gamle hanner, som sat bortover knausene med hevet forkropp og omgitt av sin familie. De syntes stadig å være på vakt. Nærmet en av de andre hanner sig, blev den øieblikkelig jaget, og hvis ikke dette lyktes blev det et slagsmål som kunde være ganske alvorlig hvis motstanderne var jevnbyrdige. Under slagsmålet stod de med opreist forkropp mot hverandre og forsøkte gjensidig at bite hverandre. Det var særlig partiene omkring øinene og i halsen de sökte å ramme, undertiden også en av luffene. Fikk de så et eller annet godt tak gav de sig god tid, idet de nu og da rev og slet i sin motstander ganske kraftig.

Under hannenes slagsmål sökte så vel hunner som unger å komme litt på avstand.

Like overfor mennesker viste disse dyr ingen skyhet på landjorden. Hanner som hadde familie gikk tvert om til angrep når man

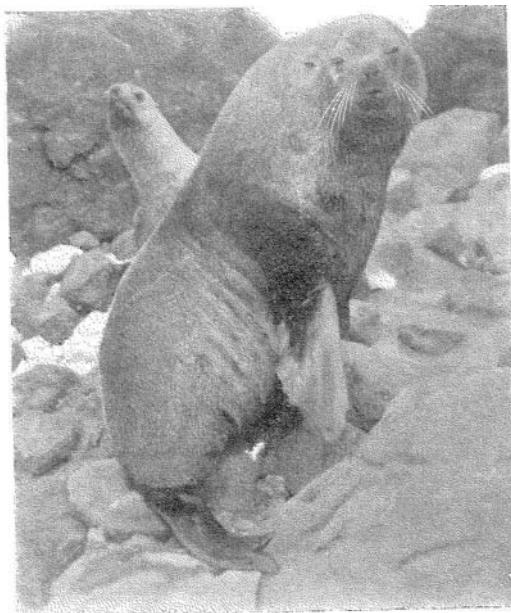

Fig. 4. Pelssel. Bouvet. (Fot. D. Rustad)

på Bouvetørens fugleliv. Av fugler blev der under vårt besøk iaktatt følgende arter på eller like ved øene: gulltopp-pingvin, ring-pingvin, adelie-pingvin, kappdue, iskappdue, sølvgrå petrel, stormsvale, pagodrom, stinker, blå albatross og tyvjo. Av de her nevnte blev alle 3 arter pingviner påvist rugende, dessuten også kappduer, sølvgrå petrel og tyvjo. Det er også mulig at enkelte av de andre ovenfor nevnte arter kan ruge her, dette lyktes det oss dog ikke med sikkerhet å fastslå.

Blandt disse fugler er det først og fremst pingvinene jeg skal nevne litt om. Disse finner vi rugende både på selve Bouvet og på Larsøen. På det første sted finnes to mindre kolonier, den éne på Norvegiaodden og den annen i den før nevnte skråning nær sjøelefantens tilholdssted. I begge kolonier ruger så vel gulltopp- som ringpingvin, i kolonien rett innenfor Larsøen også adelie-pingvin. Ingen av disse kolonier er dog særlig store, dessuten blir på disse steder ikke så få redar og voksne dyr fra tid til annen ødelagt av skred og nedfallende klippeblokker. Ved vårt besøk var i allfall dette tilfelle på Norvegiaodden.

Det er imidlertid på Larsøen at den største koloni av pingviner finnes. På denne ø er, når vi fraregner de bratte styrninger og den

nærmet sig. Det så også ut til å være hannen som var særlig vaksom når det gjaldt ungene. Hvis man således forsøkte å innfange en eller annen av disse så jeg flere ganger hannen komme den til hjelp.

Foruten de nevnte arter er det rimelig at der på Bouvet og Larsøen også leilighetsvis kan forekomme andre selarter som f. eks. sjøleoparden og krabbeeteren. Vi så dog intet til disse under vårt besøk, derimot forekom de begge to i drivisbeltet litt lengere syd.

Efterat vi har omtalt pattedyrene skal vi se litt

del som optas av pelsselen, alt det øvrige besatt med pingviner. Her ligger rede ved rede med 1 til 1.5 m's mellemrum overalt hvor terrenget tillater det.

Å vandre gjennem en slik koloni — eller »leir« som våre hvalfangere kalder det — er ikke utelukkende behagelig. Stadig er det en eller annen fugl som klyper en i leggene når man passerer, mens etter andre kan gå til angrep med både luffer og nebb. Jeg har hørt fortalt at de store pingvinarter med luffen skal formå å knekke armen på en mann. Om dette er tilfelle vet jeg ikke, men at selv de mindre arter kan utdele meget smertefulle slag er sikkert nok.

Også på Larsøen var det gulltopp- og ringpingvinen som var de dominerende. Riktignok så jeg også nogen få adelie-pingviner i kolonien, men deres reder lyktes det ikke å påvise.

Uaktet man i en pingvinkoloni hvor to arter ruger sammen vil finne disse til en viss grad blandet om hverandre, synes det dog som om individer tilhørende en og samme art har tendens til å holde sammen, slik at man på en strekning overveiende finner en art rugende, mens man på andre steder i kolonien vil finne den annen.

Slik var det også her på Larsøen. Det terrenget som grenset til pelsselens gebet var nesten utelukkende besatt med ringpingviner. Her lå deres reder snart på fjell, snart mere eller mindre inne på den grusdekte del av øen. Samlivet med pelsselen syntes nærmest å være noitralt. Riktignok så jeg en gang en ringpingvin som i raseri fløi på en stor pelsselhan, men da den siste ikke tok nogen som helst notis av angrepet, forløp det hele ganske pent. Ellers kunde også pingvinene på sin side i enkelte tilfelle vise en viss tålmodighet. Således så jeg en gang en pelssel som spaserte midt over en rugende ringpingvin uten at den siste gjorde annet enn likesom fastere å trykke sig til underlaget. Noget raseri viste den iallfall ikke den gang.

De mere centrale deler av Larsoens grusdekte parti beboddes hovedsaklig av gulltoppingviner. Med sin fjerprydelse på hodet og sitt rødbrune nebb er dette en overordentlig vakker fugl. Særlig når man ser disse dyr på rugeplassen, hvor fugl etter fugl sitter ved siden av hverandre, tar de sig briljant ut, og overgår i så måte både ring- og adeliepingvinen. Derimot har jeg inntrykk av at de i sitt naturell ikke kan opvise de eiendommeligheter som vi så ofte kan se hos de to andre nevnte arter. I allfall har dette vært tilfelle på de steder hvor jeg har hatt anledning til at se dem sammen.

Blandt disse to øers øvrige fugler skal jeg bare nevne nogen ord om kappduen, den solvgrå petrel og tyvjoen. Alle 3 ruger som før nevnt her nede. De to første velger som rugeplasser de bratte fjellskråninger og deres reder blev funnet så vel på Larsøen som Bouvet. Særlig var de tallrike på det siste sted, hvor man kunde se hundrevis av rugende fugl i fjellskråningene. Deres reder er meget simple, ofte det bare fjell eller en fordypning i grusdekket.

Ved vårt besøk var rugningen for de fleste fugler begynt og de undersøkte egg inneholdt som oftest en mer eller mindre utviklet unge. Adelie-pingvinen hadde endog for en stor del klekket og i enkelte reder var ungene ganske store.

For øvrig hadde vi også på Bouvet og Larsøen, slik som på de fleste steder hvor pingviner ruger, tyvjoen. Denne fugl optrer i rugetiden i stor utstrekning som en parasit på de forskjellige pingvin-kolonier, og det antall egg og unger den røver kan være ganske stort. Almindelig er den å se sittende på en liten forhøining eller lignende i utkanten av kolonien; forlater så en pingvin, om bare for et øieblikk, sitt rede er den straks på pletten og røver avkommet. Er det egg i redet bærer den egget ofte bort til sin utkikslass for den fortærer det. Kommer den over unger har den for vane først å hakke ut øinene og hvis den får tid til mere tar den hjernen og innvollene.

Den som besøker Bouvet og Larsøen under den antarktiske sommer vil uten tvil bli slått av hvor koncentrert det høiere dyreliv her arter sig. All plass som kan utnyttes synes for største parten optatt. Hver art har tatt de deler av øene i besiddelse som passer for sig, sjøelefanten den lave kyststrimmel, pelssele de renvaskete lavere kystpartier, stormfuglene de bratte klippeskrener og pingvinene det øvrige land som ikke er dekket av sne og is.

Vi skal så se litt på Petersen og dens dyreliv.

Denne ø som ligger på $68^{\circ} 50' s. b.$ og $90^{\circ} 35' v. l.$, er omkring 25 km lang og 10 km bred. Den centrale del av øen har en største høide av omkring 1200 m o. h. Landet senker sig forholdsvis jevnt ned mot sjøen så vel mot syd som nord, mens øst og vestkysten er bratt.

Næsten hele øen er dekket av sne og is og kun de aller bratteste skrener er snebare. Der finnes på øens vestside to større isbreer og iallfall fra den ene av disse gikk der under vårt ophold her nede

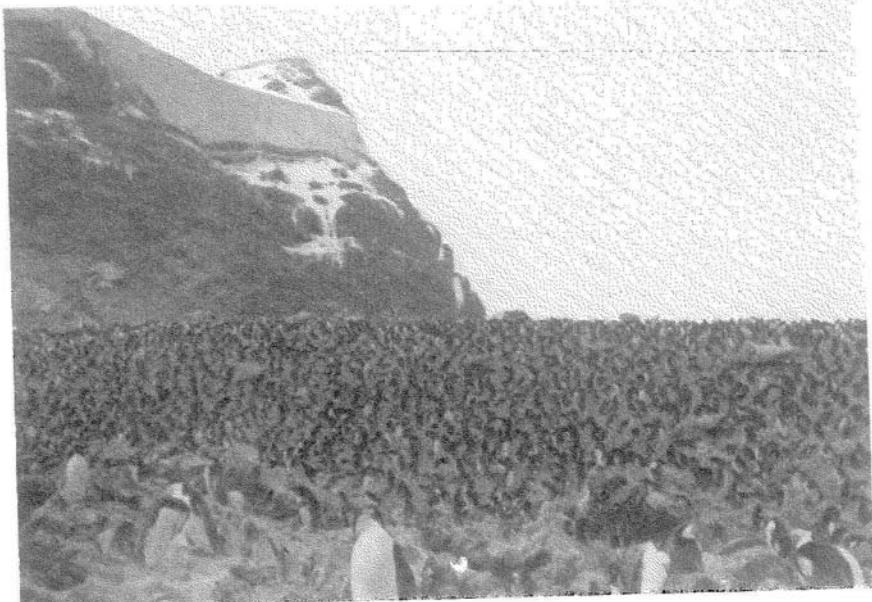

Fig. 5. Pingvinkoloni. Larsoen.

stadig ras i sjøen. På flere steder her på vestkysten går fjellet loddrett i sjøen. Det finnes også et par mindre fremskyttende odder, hvorav den største er ganske steil og utilgjengelig, mens den annen som er liten og som ligger like nord for Toftebreen har en forholdsvis jevn overflate, der på enkelte steder ligger ubetydelig over sjøens nivå.

Øens østkyst er også i sitt midtre parti steil, dog var det her så vidt jeg kunde avgjøre ubetydelig med egentlig loddrett opstigende kyst. Vi hadde her et mere jevnt fall like fra de høieste punkter og ned til sjøen.

Øens syd- og nordparti har en liten høide over havet. Her fortsetter sneen og isen fra øens indre like til sjøen. Kun på enkelte steder ser man i vannlinjen det bare fjell stikke frem.

Noget planteliv blev ikke med sikkerhet iaktatt på Peterøen. Heller ikke blev det således som på Bouvet funnet grusavleiringer. Det eneste løsmateriale jeg så var litt sten.

Hvad dyrelivet angår så er det klart at betingelsene for et sådant på denne ø i flere henseender stiller sig ugunstig. De eneste steder som tillater f. eks. fuglene å finne så nogenlunde sikre rugeplasser

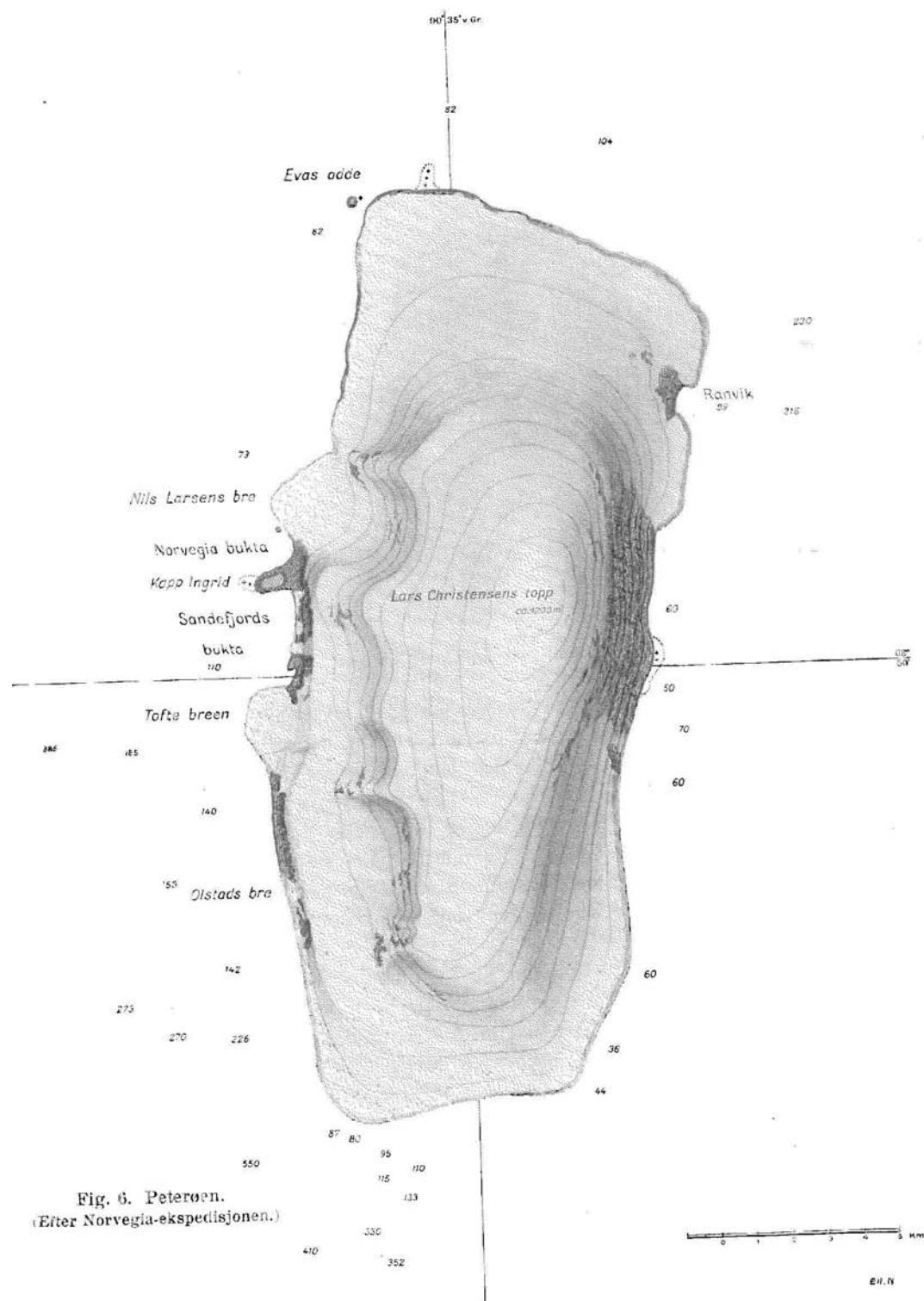

Fig. 6. Peterøen.
(Efter Norvegia-ekspedisjonen.)

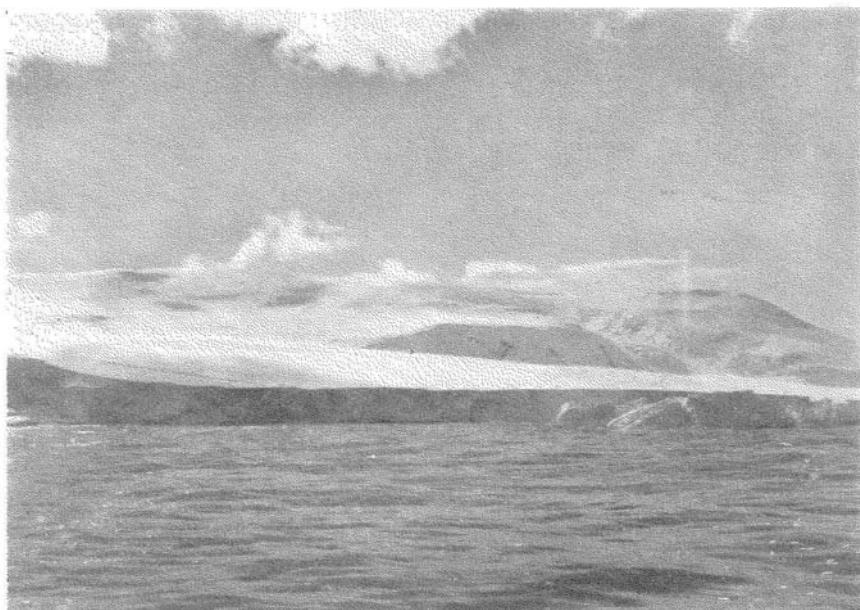

Fig. 7. Sydkysten av Peterøen.

er kystpartiene på vestsiden. Riktignok finnes også som vi hørte på østkysten en del snebart fjell, men her er faren for at redene skal bli ødelagt av ras betydelig større.

Tross disse dårlige betingelser finner vi dog at også på denne øsøker en del dyr ophold.

Av pattedyr så vi på selve øen bare en sel, muligens en krabbeeter. Arten lyktes det dog ikke med sikkerhet å fastslå, da den meget hurtig forsvant i sjøen. At imidlertid krabbeeteren til visse tider kan innfinne sig på øen er høist rimelig, da vi så flere stykker ute på sjøen et kort stykke fra kysten.

Vår liste over iakttatte fugler viste følgende arter: Adeliepingvin, ringpingvin, pagodrom, sølvgrå petrel, stormsvale, iskappdue, stinker, kappdue, blå albatross, tyvjo og terne.

De fleste av disse fugler var ved vårt besøk ganske fåtallige, nogen blev kun observert i enkelte eksemplarer. Talrikst var uten tvil pagodromen og den sølvgrå petrel. Ellers forekom også en del adeliepingviner og så vel denne som den sølvgrå petrel blev påvist rugende. Uten tvil røger også pagodromen her. Således så vi flere av disse fugler ligge oppe i de steile fjellsrekner; de lå dog alle slik

til at det var umulig å komme op til dem. Vi kunde derfor hverken få egg eller unger av dette dyr med oss.

Kolonien av adeliepingviner som finnes her har tilhold på den før nevnte odde ved Toftebreen. Kolonien som kun teller 40—50 par blev opdaget av marinekaptein ANDERSSEN på ODD I ekspedisjonen. Rugeplassen ligger like under fjellhamren og så vidt høit oppe at sjøen ikke kan nå den. Der finnes en del nedstyrte og knuste klippeblokker på stedet og dette sammen med pingvinavfall danner underlaget for egg og unger. Fra sjøen og op til kolonien fører en tydelig vei.

Sådanne pingvinveier, som man nu og da støter på i tilknytning til enkelte pingvinkolonier, fører fra sjøen og til rugeplassen. De er øiensynlig opstått på den måte at fugl efter fugl gjennem tiderne har benyttet den samme adkomst, derved er det så litt etter litt opstått en sti som på sine steder kan være så sterk at selv det hårde fjell kan være slitt.

Langs en sådan vei er det i sommertiden en stadig ferdsel. Dels er det dyr som kommer fra sjøen og skal hjem, dels også dyr som skal ut. De kommer enten enkeltvis eller i mindre selskaper. Når de møtes kan de stanse og slå av en liten prat før etter et øieblikks forløp å gå hver sin vei. Er veien av nogen lengde kan også enkelte ta sig en hvil ved siden av veien, og er det en solskinnsdag kan enkelte endog falle i sovn.

Foruten adeliepingviner fant vi også den sølvgrå petrel rugende på Petersen. På flere steder i den bratte fjellvegg så vi denne fugl uten tvil liggende på sine unger, og da vi var i land fant vi to redar med unger i. Begge disse redar lå inne i små huler i fjellet, således at de var godt beskyttet mot nedfallende sten og is. Den voksne fugl lå så fast på redet at såvel denne som ungen blev tatt med hendene.

Av de øvrige fugler som vi så her ved Peterøen skal jeg bare nevne tyvjoen. Nogen ganske få eksemplarer av denne fugl blev iaktatt. De var dog til antarktiske fugl å være nokså sky, og det lyktes oss ikke å få skutt noget eksemplar.

Efterat vi har nevnt litt om disse isolerte øers dyreliv skal jeg i korthet omtale enkelte forhold vedrørende Syd Shetlands dyreliv.

Mine iakttagelser fra dette sted knytter sig vesentlig til Deceptionen og nærmeste omgivelser, dessuten har jeg også nede i Port Lockroy i Palmer-arkipelet hatt leilighet til å gjøre en del iakttagelser.

Da disse steders naturforhold er såpass godt kjent på forhånd, skal jeg ikke komme nærmere inn på disse. Kun skal jeg minne om

Fig. 8. Pingvin-vei. Peteroen.

at Deceptionøen er meget mer tilgjengelig enn både Bouvet og Peterøen. Den har en vel beskyttet havn, og der finnes ved siden av utilgjengelig fjell og is også en del flatere strandpartier og mindre bratte skråninger, som tillater den besøkende å komme litt omkring. I den antarktiske sommer smelter sneen på denne ø nokså meget bort slik at det i allfall på enkelte steder danner sig større partier med snebart land. Øen er i likhet med Bouvet og Peterøen av vulkansk oprinnelse, og i strandpartiene iakttar man almindelig varmefenomener med temperaturer på 40° til 60° C.

I Port Lockroy er sneen og isen mere fremherskende, men det finnes endel lavere holmer som er snebare i sommertiden, og stedet ligger godt beskyttet mot brenningen.

De dyr som finnes på disse to steder er hvad arter angår ikke så vesentlig forskjellige fra de vi tidligere har hørt om.

Av pattedyr så jeg — når vi holder oss til Deceptionøen — både almindelig rotte, weddellsel, krabbeeter og sjøleopard.

Det første av disse dyr, rotten, kommer almindelig i land hver sesong fra kokeriskibene og brer sig en smule langs stranden. Det synes dog som om den de fleste år forsvinner i den antarktiske vintertid. Dog opplyste kaptein ØHRE, som er meget godt kjent med forholdene her nede, at i enkelte år kunde den overleve vinteren.

Av selartene er uten tvil weddellselen den almindeligste, og enkelte eksemplarer av denne kan man næsten til stadighet støte på langs stranden. Almindelig holder den sig enkeltvis eller 2 og 3 sammen; dog så jeg ved en leilighet 10—15 stykker på samme sted.

Det er dog uten sammenligning fuglelivet som på Deceptionøen gjør sig mest gjeldende, og som er det en besøkende blir mest opmerksom på. På denne ø finnes flere pingvinkolonier, hvorav jeg først skal nevne nogen ord om en koloni av ring-pingviner som finnes ved innløpet til selve havnen. Denne koloni består for tiden av ganske få individer, men den har uten tvil tidligere vært meget større. Således såes her på flere steder — til dels i betydelig avstand fra den nuværende koloni — rester etter gamle reder. Det er mulig at det er menneskenes nærhet som her har virket uheldig.

I Deceptionøens havn drives det jo av våre hvalfangere en betydelig virksomhet både fra fast landstasjon og fra flytende kokerier. Denne virksomhet produserer naturligvis en hel del fettholdig avfall som ligger og driver omkring både i stranden og på sjøen, og når pingvinene kommer og skal på land risikerer de å få sine fjer tilsolet.

Fig. 9. En del av »millionleiren«. Deceptionøen.

Sådanne tilslølte individer sitter som oftest ganske stille på stranden, og det påståes at i sterke kulde skal de fryse ihjel.

Den største pingvinkoloni på Deceptionøen er dog den såkalte »millionleir«. Det er høiest rimelig at den bærer sitt navn med rette, ti her ruger kolossale mengder av både ring- og gulltoppingviner. Det er egentlig ikke en eneste sammenhengende koloni men flere større og mindre kolonier, og skulde man vandre gjennem hver enkelt av disse vilde det nok ta adskillige timer.

Her kan man finne alt hvad en velordnet pingvinkoloni kan byde på, både badeplasser og veianlegg, dessuten bærer terrenget omkring alle steder spor etter fuglenes virksomhet.

Kolonien har en viss betydning for våre hvalfangere, idet disse under fuglenes egglegging innsamler store mengder egg. Jeg har hatt anledning til å undersøke sådanne reder hvor eggene var tatt, og i flere redar blev det lagt egg på ny.

Det er en ting ved pingvinenes yngelpleie som jeg her skal nevne til slutt, nemlig deres »barnehaver«. Ungene blir så lenge de er små meget omhyggelig passet av den ene eller andre av sine

foreldre. Når de blir større derimot ophører dette. Da samles ungene fra flere reder i flokker og så settes nogen voksne til å passe hver av disse flokker, mens de øvrige går på sjøen for å finne mat. Dette er i grunnen en praktisk ordning, da det derved blir så mange flere til å sørge for maten, og meget mat trenges det, for pingvinungene vokser overmåte hurtig.

Når man nærmer sig en sådan flokk styrter unger og voksne tett sammenpakket avsted, men de stanser dog snart hvis forfølgelsen ophører. Kommer en eller annen av de voksne tilbake fra sjøen har jeg flere ganger iaktatt at en eller et par unger har skilt sig ut fra flokken og skrikende kommet den hjemvendte pingvin i møte.

Tiltross for at pingvinene på Deceptionøen er interessante nok er det dog andre fuglearter som særlig gjør sig gjeldende når det er tale om området omkring selve havnen.

Avfallet fra hvalkokeriene som muligens har bevirket at pingvinene på dette sted har avtatt, har uten tvil samtidig bevirket at andre fuglearter har øket, idet næringsforholdene for de arter som forstår å utnytte dette avfall er blitt så meget gunstigere.

De fugler som særlig gjør sig gjeldende er kappduen, stormsvalen, den sølvgrå petrel og stinkeren. Disse arter kan man til stadighet se omkring kokeriene. De tre førstnevnte ofte like inne ved skibssiden og så nær at man mange ganger næsten kan ta dem med hendene, mens stinkeren derimot holder sig litt mer på avstand.

Særlig kappduene er nogen livlige og vakre skapninger, alltid ser man dem i vigør med ren og fin fjerdrakt. Dette er imidlertid en livsbetingelse for dem likesom for enkelte andre fugler her nede. Blir de på en eller annen måte skadet, ja om de bare får fjerdrakten tilsolet, er det øieblikkelig døden. Da blir de med en gang omringet av de øvrige kappduer og andre fugler og drept.

Ellers har disse fugler her på Deceptionøen mat nok, da det til stadighet flyter rester av hvalskrotter omkring på sjøen. På et sådant stykke er det almindelig å se en eller flere stinker sitte oppå selve stykket, mens det rundt omkring ligger kappduer og en og annen sølvgrå petrel. Utenfor disse kommer så en ring med stormsvaler.

Ror man bort til en slik forsamling er det ofte at enkelte fugler har spist så meget at de ikke kan komme bort førenn de har gylpet op noget av det overflodige.

På stranden treffer man særlig en art sildmåke og tyvjoen.

Den første er særlig tallrik, og så vel helt utfarvete som yngre individer finnes i mengder gjennem hele den antarktiske sommertid. Deceptionøen er i dette stykke forskjellig fra Port Lockroy, hvor jeg bare så eldre individer og årsunger av dette dyr.

Tyvjoen er også relativt tallrik, og jeg har aldri sett så mange eksemplarer av denne fugl som på Deceptionøen. Dertil optrer den her mere uavhengig av pingvinkoloniene enn tilfellet har vært på de andre lokaliteter.

Endelig finnes her nede også en fugl av størrelse som en due og helt hvit. Den kalles av mange hvalfangere for »rype«, men er i virkeligheten en fugl som regnes til vaderne og som heter *Chionis alba*. Almindelig holder den til i strandregionen og lever av de forskjellige ting den kan finne på sådanne steder. Den er dessuten en utmerket eggytv og i mange pingvinkolonier lever en eller flere av disse fugler som parasiter. Her på Deceptionøen levet en hel del av disse fugler på selve hvalstasjonen, hvor de gikk omkring som andre husdyr og var stadig gjester ved kjøkkendøren.

Også denne fugl kunde i likhet med pingvinene vise enkelte forbloffende egenskaper. Således så jeg den ved enkelte leiligheter trekke pingvinene i halen. Jeg var lenge i villrede med hvad meningen med dette kunde være, men endelig en dag blev gåten løst. Denne fugl spiser nemlig i ikke så liten grad andre fuglers ekskrementer, og det var for å skaffe sig disse at den omtalte operasjon ble foretatt.

Sine reder legger den under sten i nærheten av stranden eller en pingvinkoloni. Fra inngangen og bort til redet legger den undertiden et teppe av lav eller mose. Dessuten har jeg også sett dens bolig pyntet med sneglehus o. l. Eggantallet har i de reder jeg har undersøkt vært meget varierende, og det er mulig at flere stykker i enkelte tilfelle kan benytte samme rede. Tar man eggene bort kommer der ofte nye etter nogen dages forløp.

Det finnes ved siden av de ovenfor nevnte fuglearter også en del andre, således både en art skarv og terne. Vi skal dog ikke her nærmere omtale disse.

Går vi så til Syd Georgia så har også denne ø nok av sne og is og utilgjengelige fjellpartier, men dessuten finnes jo her i den antarktiske sommertid ikke ubetydelige strekninger med snebart, mere tilgjengelig land. Vi finner også her en del ferskvann, dels mindre dammer og tjern, dels også bekker. Oppkommekilder er det heller ikke

Fig. 10. Renjakt. Syd Georgia.

gjeldende enn når det f. eks. er tale om Syd Shetland. Naturforholdene på Syd Georgia er nemlig såpass gunstige at årets kritiske tid, den antarktiske vinter, ikke helt formår å utslette menneskenes spor.

Rotten, som vi hørte bare leilighetsvis kunde klare vinteren på Deceptionøen, er på Syd Georgia blitt en fast bestand av øens fauna, som man neppe blir kvitt. Det er mulig at den er tallrikst omkring hvalstasjonene, men dessuten forekommer den også utover i tussock-vegetasjonen i betydelig avstand fra disse og, som det synes, uavhengig av menneskene.

Rotten er visselig blitt innført av mennesker og har rimeligvis vært på Syd Georgia i lengere tid, for bestanden synes på enkelte steder å være ganske stor.

Et annet dyr som finnes på Syd Georgia og som også er innført av mennesker, er renen. Dette dyr er innført til øen for mange år siden, og det finnes nu på dette sted en ganske pen bestand av rensdyr.

Bestyrene TH. SØRLLE og ESBENSEN har angående dette spørsmål gitt mig følgende oplysninger:

få av. Hertil kommer så at øen på sine steder har en ganske frodig vegetasjon både av enkelte høiere planter og mose og lavarter.

Ved øen har der som bekjent i lengere tid vært drevet hvalfangst, dels fra faste landstasjoner og dels fra flytende kokerier.

Det er klart at det dyreliv som utfolder sig på denne ø må — sammenlignet med de øvrige nevnte lokaliteter — arte sig noget forskjellig. Bare den ting at vi her har en vegetasjon av høiere planter tilsier dette. Hertil kommer så at menneskenes innflytelse på dyrelivet her har formådd å gjøre sig mere

Det første forsøk med innplantning av ren til Syd Georgia blev utført av kapteinene C. A. LARSEN og L. LARSEN i 1909. Det var ialt 11 dyr som ble sluppet, 9 hunner og 2 hanner. De blev alle sluppet i New Fortuna Bay.

I 1911 blev dessuten sluppet 5 dyr i Leith Harbour og i 1925 7 dyr i Husvik Harbour.

De to siste innplantningsforsøk har hatt følgende forløp: Renen i Leith Harbour formerte sig, men de omkom til slutt alle-

sammen ved et sneskredd som kastet dem på sjøen. De som ble utsatt i Husvik Harbour har også formert sig, og i 1928 skulde det være 21 dyr på dette sted. Disse dyr er tamme og lar sig føre fra hånden når man møter dem.

De som ble sluppet i 1909 i New Fortuna Bay fikk kalver omkring mai 1910, og av disse kalver har iallfall enkelte vokset op, ti omkring juletider 1910 blev 6 nokså store kalver iaktatt. I 1911 var derimot kalvetiden forandret og foregikk i tiden omkring oktober—november. Likeledes foregikk det i løpet av de to første år renen var her nede, et omslag til sydlige forhold både med hensyn til hårfellingen og hornfellingen.

Bestanden er siden 1909 vokset nokså raskt og teller nu omkring 400—500 dyr. Hertil kommer så at det skal være skutt 150—200 dyr.

I vintertiden hernede holder dyrene sig mest nede ved sjøen hvor de hovedsakelig lever av tussock-gress, mens de i den mere snebare tid almindelig er å treffen høiere opp. Ofte er de da å finne ved de med mose og fint gress beovkste pletter som finnes opp i dalene og de lavere høider særlig omkring opkommekilder.

Fig. 11. Blå albatross på redet. Syd Georgia.

I den antarktiske sommertid kan man nu se flokker på hundre dyr og mere, dessuten også mindre flokker med bukker samt enslige simler med kalver.

Når renen får være uforstyrret er den sjeldent å se ute på sne eller isbreer. Blir den jaget og skremt kan den dog søke sådanne steder, ti dyrene er meget sky og opfører sig som villren hjemme i Norge.

Angående dyrenes spredning til andre deler av øen så volder dette en del vanskeligheter idet de store isbreer i enkelte tilfeller stenger veien.

Takket være bestyrer Sørlle hadde jeg 13. februar 1928 anledning til å delta i en renjagt her nede. Det blev funnet en større flokk bestående både av bukker, simler og kalver. De gikk og beitet i en liten dal et stykke opp fra sjøen. Det blev skutt tre dyr, to simler og en bukk. Bukken veiet 120 kg og var således et ganske pent dyr. Den ble dog så vel av bestyrer Sørlle som Esbensen betegnet som liten i forhold til de dyr som almindelig ble skutt her nede. Dyret var i ren sommerdrakt, hornene var beklædt med hud og hadde ennu bløte spisser.

De to simler veiet henholdsvis 68 og 74 kg. Hårfellingen var hos disse ennu ikke avsluttet. Hornene var likeledes hårlædte og med bløte spisser. Begge simler var uten kalv. Alle tre dyr var i utmerket stand.

Innplantning av ren på Syd Georgia i 1909 synes å måtte betegnes som vellykket. Dyrene trives bra, og det har heller ikke hittil vist sig tegn på at de har vært til nogen skade for det øvrige dyresamfund på øen.

Øens oprindelige fauna teller flere selarter hvorav uten tvil sjøelefanten er den viktigste. Dette dyr finnes her under sitt landophold i ganske stort antall og er gjenstand for regelmessig fangst.

Syd Georgias fuglefauna viser også en del forskjelligheter fra de lokaliteter vi tidligere har stiftet bekjentskap med. Således finnes her en piplerkeart (*Anthus antarcticus*) og heller ikke er andefuglene så rett sjeldne. Stormfuglene opviser også en del nye arter som rugefugle, således både kapphøner og den almindelige albatross ved siden av en del andre arter.

Til slutt skal jeg så bare nevne litt om de sel- og fuglearter vi særlig støter på ute i selve drivisen.

Av de første er det særlig krabbeeteren som gjør sig gjeldende. Denne selart er relativt hyppig å se. Enten ligger den enkeltvis eller i grupper på to og tre oppå isen.

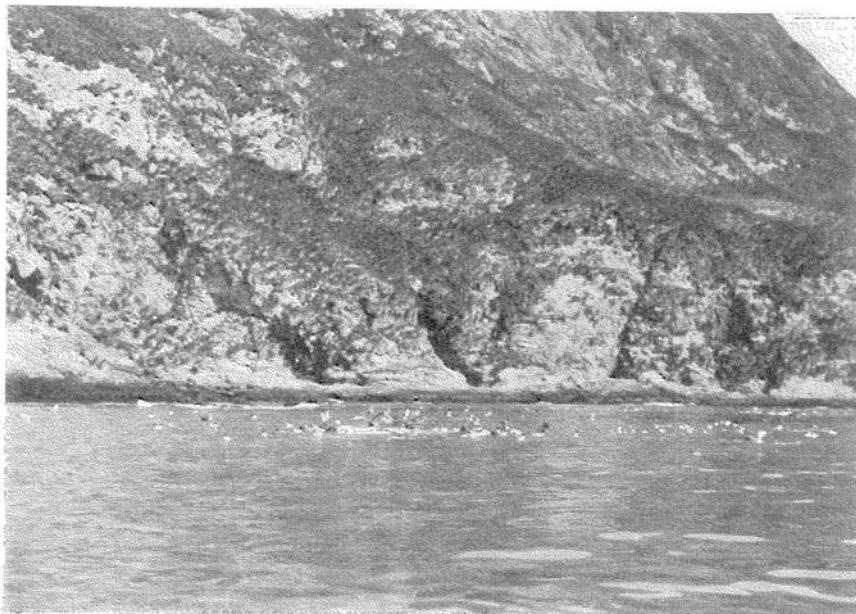

Fig. 12. Fugler på hvalkadaver. Syd Georgia.

En eiendommelighet ved dette dyr er at man så hyppig støter på den forsynt med et stort antall ofte stygge sår. Således talte jeg på et 75 kg stort eksemplar tatt i drivisen ikke mindre enn 30—40 sådanne. Dyret var over hele ryggen og på sidene forsynt med en rekke sår hvorav de største var optil 9 cm lange.

Hvorledes disse sår blir bibragt krabbeeteren vet man ennå ikke. Enkelte tror det skyldes slagsmål med andre krabbeetere, mens andre tror det skyldes angrep fra spekkhuggeren.

Sjøleoparden støter man også på ute i drivisen, men heller ikke denne annet enn enkeltvis eller nogen ganske få sammen.

Det antall sel man har anledning til å se ute i drivisen blir derfor ikke særlig stort, selv om man slår begge arter sammen. Det ligger en eller to hist og her utover isen, ofte i stor avstand fra hverandre. For øvrig gav strekningen på østsiden av Syd Shetland også med hensyn til dette inntrykk av å være rikere enn strekningen vestenfor.

Av fugler skal jeg heller ikke fra drivisen nevne andre enn de som tidligere er omtalt. Mest almindelig var kanskje her iskappduen

og pagodromen, dessuten også en del terner. Pingviner forekom også, hyppigst blandt disse var uten tvil ringpingvinen.

Hvor det fantes kokeriskib ute i drivisen tillokket avfallet fra dette naturligvis en del fugler, og på sådanne steder så jeg foruten de fleste av de nylig nevnte også forholdsvis mange stinker, og også tyvjoen hadde innfunnet sig i ganske stort antall.

Av alle fugler som blev undersøkt fra drivisen var ingen i forplantning, det er derfor høiest rimelig at de som optrer her i den antarktiske sommertid for størstedelen består av ungdyr som ennå ikke har stiftet familie.

Jeg har i det foregående nevnt litt om det dyreliv man har anledning til å se nede i de antarktiske strøk. De lokaliteter vi har nevnt er imidlertid fra naturens side som vi hørte noget forskjellige. Dernæst kommer et annet moment til, idet både Bouvet og Larsen så vel som Petersen uten tvil må betraktes som lokaliteter der hittil har vært helt eller i allfall næsten helt uberoert av mennesker. Det dyreliv som vi finner på disse steder må derfor antas å svare til det som naturen selv har bestemt både med hensyn til de arter som forekommer samt disse arters mengde i forhold til hverandre.

Noget anderledes stiller imidlertid forholdet sig når vi kommer til Deceptionøen og Syd Georgia. Her må vi også foruten de vilkår naturen selv byr regne med menneskenes innflytelse på dyrelivet.

Minst er uten tvil denne innflytelse på Deceptionøen, men også her gjør den sig visselig gjeldende både i antallet av de individer der optreder, såvelsom i de arter der til enkelte tider forekommer. Imidlertid kan neppe her menneskenes innflytelse sies å ha fått nogen varig betydning for dyrelivet.

Noget anderledes er imidlertid forholdene på Syd Georgia. Her er de naturlige betingelser for dyrelivet av den art at den menneskelige virksomhet delvis har formådd å sette varige spor. Således må nu som vi hørte så vel den almindelige rotte som renen regnes som en fast bestand av øens fauna.